

s odbornou garantkou

Centra detskej literatúry, čítania a SK IBBY

Timoteou Vráblovou pripravil Ondrej Sliacky

O tom, že v BIBIANE, medzinárodnom dome umenia pre deti, bolo uznesením vlády SR z 29. 11 2017 založené CENTRUM DETSKEJ LITERATÚRY, ČÍTANIA A SK IBBY, revue Bibiana písala vo svojom predchádzajúcom čísle. Bol to však len oznam, nie podrobnejšia informácia o jeho zmysle, štruktúre. Keďže odbornou garantkou a koordinátorkou nového oddelenia sa stala Mgr. Timotea Vráblová, PhD., vedecká pracovníčka ÚSL SAV, ktorá sa na jeho vzniku spolupodieľala a je zodpovedná za jeho obsahovú náplň, požiadali sme ju o rozhovor.

■ **Najprv na vyjasnenie: Centrum detskej literatúry, čítania a SK IBBY je nové oddelenie BIBIANY, alebo je to niečo ako „samostatný“ kabinet, ústav, inštitút? Aká je jeho personálna štruktúra?**

Centrum bolo zriadené ako nové oddelenie BIBIANY; sme si vedomí, že jeho vízia je ambiciózna. Chceme budovať a pestovať kultúru čítania na Slovensku a pozitívne ovplyvniť stav v čítaní detskej populácie. Naším cieľom je ZMENA krízového stavu čítania detí

prostredníctvom odbornej, konzultačnej a metodickej činnosti v rámci rezortu kultúry. Náplňou centra je však aj umelecká, vzdelávacia a vydavateľská činnosť. Budeme teda sledovať a analyzovať stav čítania detskej populácie. Podľa toho sa následne budeme strategicky zameriavať na vzdelávaciu a metodickú činnosť a vytvárať primerané umelecké formy a programy, ktoré budú stimulovať kultivované čítanie detí a ich výchovu vo všetkých oblastiach umenia. Dôležitou súčasťou centra je aj IBBY INŠTITÚT BRATISLAVA (vznikol v roku 2015), prostredníctvom ktorého sa rozvíja medzinárodná spolupráca. Jeho úlohou je rozširovať poznatky z domáceho a zahraničného výskumu o problematike čítania. Pritom spolupracujeme s odborníkmi združenými v Medzinárodnej únii pre detskú knihu (IBBY) a ďalších príbuzných medzinárodných organizácií.

Činnosť Centra detskej literatúry, čítania a SK IBBY nadväzuje aj na aktivity Oddelenia knižnej kultúry a sekretariátu Slovenskej sekcie IBBY a rozširuje ich. Plynilo teda budeme pokračovať v organizovaní súťaže Najkrajšie knihy Slovenska a centrum sa tiež naďalej bude starať o udeľovanie významných ocenení za literárnu a ilustračnú tvorbu pre deti a mládež – myslím na najvyššie národné ocene-

PETER CPIN / Jozef Repko: *Kto odhodil pampúšik?*

nia – *cenu Trojruža* za významné celoživotné literárne dielo a *Cenu Ludovita Fullu* za celoživotnú ilustračnú tvorbu. Rovnako budeme pokračovať aj v organizovaní sezónneho hodnotenia knižnej tvorby v súťažiach *Najkrajšie a najlepšie knihy jari, leta, jesene a zimy* a budeme koordinovať každoročnú prípravu Dní detskej knihy. Práca centra bude naďalej súvisieť

aj s činnosťou Slovenskej sekcie Medzinárodnej únie pre detskú knihu (Sk IBBY).

Kapacitne sme malým oddelením. Jeho vedúcou je Mgr. Eva Cíferová, odbornými pracovníčkami sú Ing. Gabriela Mikulčíková a Mgr. Lucia Obuchová.

■ **Čo treba chápať pod prvým z troch pracovných vymedzení centra ako od-**

delenia detskej literatúry? Pýtam sa to aj preto, že na Slovensku je viac než dosť pedagogických fakúlt a každá z nich má vo svojom pracovnom programe schválenom akreditačnou komisiou odborné reflektovanie detskej literatúry. A to so všetkým, čo s tým súvisí. Ako príklad môžem uviesť Pedagogickú fakultu UK v Bratislave, ale predovšetkým PdF Prešovskej univerzity, ktorá má až dve odborné pracoviská zaoberajúce sa literatúrou pre deti a mládež. Jedným je Kabinet výskumu detskej reči a kultúry, druhým Katedra komunikačnej a literárnej výchovy, ktorá od roku 2013 dokonca vydáva vedecké periodikum (s dvoma číslami ročne) *O dieťati, jazyku, literatúre s podtitulom Časopis pre otázky rozvíjania komunikačnej a literárnej kompetencie*. Hneď podotýkam, že obe pracoviská už majú odbornú reputáciu. Sú rešpektované doma i v zahraničí. Čo teda bude pracovnou náplňou centra s ohľadom na garanciu detskej literatúry?

Nie je to náhodou, že naším zriaďovateľom je Ministerstvo kultúry SR. Platforma tohto rezortu významne určuje i charakterizuje naše zameranie. Priestor kultúry je pre nás vhodnejší a širší vzhľadom na adresáta i na prostriedky a formy, s ktorými môžeme a budeme pracovať. V tom sa bude náš záber odlišovať od inštitúcií, ktoré pôsobia v rezorte školstva, vedy a výskumu. Literatúra a umenie nás zaujíma najmä z hľadiska jej kultúrneho a hodnotového pôsobenia. Napokon nasvedčuje tomu aj časť našej činnosti (ktorá kontinuálne prechádza z pôvodného Oddelenia knižnej kultúry BIBIANY a z činnosti Slovenskej sekcie IBBY). Udeľujeme už spomínané ceny, nominujeme na niektoré významné medzinárodné ocenenia. Okrem toho každoročne uspora-

dujeme v spolupráci s Pedagogickou fakultou UK v Bratislave hodnotiacu konferenciu (už dlhší čas má aj medzinárodný slovensko-český rozmer). Na nej poprední odborníci hodnotia literárnu, ilustračnú, divadelnú a rozhlasovú tvorbu pre deti a mládež. Ich hodnotenia sú každoročne publikované aj v rámci našej revue Bibiana a sú i budú vždy prístupné aj na súčasnej webstránke centra (na stránke www.bibiana.sk). Záemie kultúry charakterizuje našu činnosť aj vzhľadom na adresáta. Našou cieľovou skupinou sú rodiny (rodičia a deti), dospelí (nielen z odbornej komunity), ktorí sa podieľajú na kultúrnej a umeleckej výchove detí, umelci, knihovníci, ale i aktivisti neziskových organizácií. Dôležitým adresátom našej práce sú aj učitelia, no nie ako aktéri a reprezentanti výchovnovzdelávacieho procesu. Ponúkame im možnosť vstúpiť s nami do spolupráce pri aktivitách, ktoré približujú a sprístupňujú literatúru v kultúrnom priestore, teda nielen ako súčasť vzdelávania. Školy napríklad začali navštevovať našu Izbu čítania – nový formát podujatí, ktoré umožňujú deťom spoznávať knihu v scénicky komponovanom priestore. Nejde len o výstavu, ale o umelecko-edukatívny program, ktorý využíva spojenie scénickej kompozície, čítania a ďalších kreatívnych a umeleckých foriem a je vytvorený tak, aby sme ho zakaždým mohli špecificky a flexibilne prispôbovať potrebám aktuálnej skupiny návštevníkov. Chceme, aby deti, a dospelí mali pri návšteve našej izby pocit, že objavovanie v knihe je „nekončenie“ a osobné. Povzbudzujeme ich aj k tomu, aby si vyskúšali návštevu izby zopakovať, lebo ju určite zažijú inak. Tým sa tiež snažíme vyvolať v nich skúsenosť hĺbania, rozjímania, čo je vlastne opakovaná vnútorná aktivita. Priestor izby v podstate simuluje deťom proce-

sy vnímania, prežívania a rozmyšľania pri čítaní. Naše aktivity sa snažíme pre-pájať aj s umelcami a umeleckými inštitú-
túciami (divadelnými, tanečnými súbor-
mi, výtvarníkmi, hudobníkmi) a spoloč-
ne posúvať literárne dielo do iných ume-
leckých kontextov. Vytvárame tak deťom
širšie spektrum podnetov a vplyvov, kto-
ré by mali pôsobiť na ich vnímanie li-
teratúry, a zároveň ich vedieme k vzťa-
hu aj k iným oblastiam umeleckej tvor-
by a budujeme v nich povedomie kultúr-
neho priestoru. V podobnom zmysle je
pre nás dôležitá napríklad aj spoluprá-
ca s rozhlasom a televíziou, ktoré sa vý-
znamne a mnohorakým spôsobom po-
diela na rozvíjaní literárnej kultúry a šir-
šieho spektra umeleckej tvorby.

■ **Druhá časť názvu centra je už kon-
krétnejšia. Centrum bude – „meniť krí-
zový stav čítania detí“. Ak berieme do
úvahy každoročné medzinárodné me-
rania čítania s porozumením, situácia
na Slovensku je skutočne krízová. Pri-
pusťme, že tie „merania“ sú spoľahlivé
a naše deti naozaj nerozumejú tomu,
čo čítajú. Čo však s tým? Presnejšie,
čo s tým chce robiť centrum? Preskú-
ma úroveň metodiky a didaktiky číta-
nia, alebo schopnosti učiteľov základ-
ných škôl, ktorí dosahujú takéto „vý-
sledky“? A či bude pátrať po príčinách
tohto alarmujúceho stavu?**

Centrum sme zriaďovali s kon-
krétnou víziou. To znamená, že sme si
ujasnili už v prípravnej fáze, akým sme-
rom chceme proces čítania podporovať,
k akému profilu čitateľa vlastne chceme
smerovať. Nie je to jednoduchá otázka.
V posledných dekádach sa o čítaní a či-
tateľoch na verejnosti veľa hovorí, no
prevláda skôr vágna predstava o tom,
čo to vlastne čítanie ako proces i ako
jeho výsledok znamená. My dospeli si

pamätáme, že sme sa predsa „nejako“
naučili čítať. Do predstavy čitateľa pre-
to prirodzene projektujeme osobné skú-
senosti, hodnoty čitateľstva, ktoré sme
poznali. Na tom nie je nič zlé. Problém
je len v tom, že vnímanie čitateľa a je-
ho roly sa len za posledné dve desaťro-
čia dynamicky mení podľa hodnôt spo-
ločnosti, podľa smerov a trendov, ktoré
ovplyvňujú chápanie knihy a literatúry
a ich funkcie v oblasti vzdelávania, v kul-
túrnom alebo spoločenskom priestore.
Aj preto je náročné formulovať funkčný
koncept podpory čítania. Otázka teda
znie, čo vlastne chceme merať? Vzdelá-
vací systém je zameraný tak, aby čo naj-
lepšie zodpovedal potrebám tzv. vedo-
mostnej spoločnosti, ktorá je čoraz hlb-
šie ovplyvňovaná procesom informatizá-
cie. Pozrime sa, ako je profil čitateľa for-
mulovaný podľa výchovnovzdelávacích
cieľov sledovaných v testoch PISA: *Či-
tateľ ma rozumieť písanému textu, do-
kázať ho používať, má vedieť zamýšľať
sa nad textom, zaoberať sa ním a tým
rozvíjať vzdelanie a svoju osobnosť tak,
aby sa dosiahlo zvyšovanie osobného
potenciálu na spoločenskom dianí.* Tá-
to vízia čitateľa je vyslovene pragmatic-
ká, nesleduje hodnotové ciele, ako sme
na to boli v minulosti zvyknutí, keď sme
uvažovali o čítaní a čitateľoch. Veď voľa-
kedy sa profil čitateľa spájal s predsta-
vou kultivovaného a rozhladeného člo-
veka, ktorý je citlivý k svojmu okoliu, je
si vedomý svojej zodpovednosti (voči
sebe i spoločensvu) a usiluje sa eticky
myslieť, cítiť a konať. V profile čitateľa,
ktorý sa formuje vo vzdelávacom proce-
se nastavenom v tzv. vedomostnej spo-
ločnosti, sú však priority pri formovaní
čitateľa zamerané inak; výsostne prag-
maticky uprednostňujú potreby trho-
vorientovanej a informatizovanej spoloč-
nosti. Profil čitateľa je teda zameraný na
schopnosť rýchlo sa zorientovať v tex-

toch rozmanitého typu a funkcie, získať z nich informácie a vedieť ich interpretovať a aplikovať v rozmanitých kontextoch, a to aj s ohľadom na odlišnosť čítania prostredníctvom fyzicky sprístupnených textov a textov v digitálnom prostredí. Tieto schopnosti sú však len časťou toho, čo všetko samotný proces čítania obsahuje alebo môže obsahovať. Z týchto cieľov nám totiž akosi „vypadol“ hodnotový a kultúrny rozsah, ktorý má závažný dosah práve na psychické stránky života človeka. A presne na tieto stránky sa chceme aj v činnosti nášho centra zamerať. Chceme podporiť rozvíjanie hĺbania, reflexiu a kontempláciu, na ktoré sa pri pragmatickom čítaní zabúda. Hoci práve tie sa mimoriadne podieľajú na rozvoji osobnosti a majú neoceniteľný význam pre rozvoj vnímania, predstavivosti, tvorivosti a porozumenia pri čítaní. V nastavení dnešnej modernej spoločnosti na Slovensku už ťažšie zmeníme smerovanie vzdelávacieho systému, ten je totiž okrem iného prispôbovaný aj požiadavkám a trendom vyplývajúcim z narastajúcej globalizácie. Kultúrny priestor je však vhodným „územím“, na ktorom možno ešte hodnotovo podmienené kvality čitateľstva pestovať. Preto si v našom Centre detskej literatúry, čítania a SK IBBY ani nekladíme za primárny cieľ zasahovať do školského vzdelávacieho procesu. Našou úlohou bude vytvárať podmienky na to, aby sme naučili čo najširší okruh ľudí vyvažovať nedostatky súčasného životného štýlu a nedostatky takto smerovaného vzdelávacieho systému v našej spoločnosti a aby sme dosiahli, že ľudia pri čítaní nebudú hľadať len informácie, ale dokážu aj hľbať nad myšlienkami, slovami, odkazmi, maloplošnými i veľkorozmernými posolstvami textu.

■ **Nebolo by predsa len vhodné po-**

zrieť sa na zúbky nielen učiteľom, resp. pedagogickým fakultám, ktoré týchto učiteľov „produkujú“, ale predovšetkým samotnému školskému systému, ktorý čím viac progreduje, tým viac klesá národná vzdelanosť a kultúra. A vôbec, je náš školský systém nastavený tak, aby deti mali čas čítať? Čo tak urobiť v centre objektívny výskum, koľko hodín dieťaťu zaberá vzdelávací proces, jeho rozloženie počas dňa, domáce úlohy, koľko mimoškolské aktivity (umelecké, športové a pod.), ktoré mu z prestížnych dôvodov naprogramujú rodičia. Má vôbec dieťa pri dnešnom životnom štýle, pri jeho prioritách čas na oddych, zábavu... čas na čítanie? Alebo je ešte niečo iné, čo spôsobuje, že naše deti – samozrejme vo všeobecnosti – nečítajú?

Myslím, že rozumiem, prečo ma touto otázkou vraciaš naspäť aj k vzdelávaciemu systému. Pri cieľoch, ktoré si v centre kladieme, ho istým spôsobom potrebujeme reflektovať. Napokon, je odrazom súčasnej hekticky pôsobiacej spoločnosti, ktorá človeka mení akoby na „hľtača dát“. A to nie je a nebude bez dôsledkov. Tie sa už teraz dostávajú v tom, ako rapídne stúpa počet psychických chorôb i porúch u detí i dospelých, ako sa znižuje schopnosť sústrediť sa, ako klesá v populácii úroveň emocionality, čo sa napokon prejavuje aj regresom dôležitých osobnostných kvalít, ktoré emocionálne procesy ovplyvňujú – ako napríklad empatia (za posledných dvadsať rokov klesla v Európe o 40 %). Ak uvažujeme o „kríze čítania“ – toto sú faktory, ktoré s tým súvisia. Napríklad znížená empatia má vplyv aj na mieru vnútorného porozumenia pri čítaní. Musím však zopakovať, že riešenie stavu nevidím len v zmenách v samotnom vzdelávacom systéme, ale aj v tom, ako

si budeme ďalej usmerňovať náš životný štýl. Nezdravé formy životného štýlu totiž stoja aj proti čítaniu. A tak nechám rada bremeno zodpovednosti za vzdelávanie najmä na samotných pedagógov, aby vo svojom rezorte pôsobenia našli účinné mechanizmy, ako kritickú situáciu riešiť. No centrum je tu najmä preto, aby sme v rámci kultúry a nástrojmi kultúry a umenia vytvárali ďalší priestor, v ktorom môžeme pôsobiť na iné stránky osobnostného vývoja detí i dospelých, vďaka čomu sa všeličo môže obrátiť k dobrému. A keď už spomínaš pokles národnej vzdelanosti a kultúry – tento problém je, samozrejme, s tým všetkým prepojený. Prílišná zahľadenosť na informácie nám uberá zo schopnosti pozorovať, vnímať a prehodnocovať na hlbšej ľudskej úrovni. A tak sa napokon stretávam s tým, že tento nezáujem je často spojený aj s tým, že či deti, či dospelí vlastne ani nevedia, čo by si mali v súvislosti s „našským“ všímať a ako to s nimi súvisí. Keď to objavia, nadobúdajú aj väčší záujem o domácu kultúru.

■ **Mimochodom, kríza čítania detí je len našou „špecialitou“ alebo sa týka aj Čechov, Maďarov, Poliakov, ba nebodaj aj západných spoločností? Ak je to tak, ako je potom možné, že v oných meraniach čitateľských kompetencií dosahujú západné deti lepšie výsledky než naše? V tejto súvislosti by som rád vedel, či sa „meria“ i to, čo, akú kvalitu čítajú deti tu a čo čítajú tam. Ty sama si dôverná znalkyňa slovenskej detskej literatúry, jej klasiky i moderny, a predsa nemôžeš tvrdiť, že naše detské knihy nedosahujú úroveň západných. Nemôže tu pôsobiť niečo, čo ono meranie ovplyvňuje v náš neprospech? Pritom dobre viem, že iné je „meranie“ a iné úroveň toho, čo je merané. Ale k tomu sa ešte dostaneme.**

PETER CPIN / Vincent Šikula: *Medardove rozprávky*

Krízou „čítania“ je globálna. Netýka sa len Slovenska. A ako som už naznačila, jej ukazovateľom nie sú merania z PISA testov. Tie možno niečo signalizujú. No o kríze čítania nás presvedčí najmä kontakt s deťmi. Ich úroveň vyjadrovania, prevažujúci schematický spôsob myslenia, problém s hlbším čítaním, s porozumením symbolického jazyka, ktorý je mimochodom veľmi dôležitý pre už spomínaný emocionálny rozvoj osobnosti. Symptomatických príkladov možno uviesť mnoho. Čo sa týka kvalitatívnej úrovne našej literárnej tvorby – som presvedčená, že máme autorov a diela, ktoré dosahujú svetovú úroveň (myslím tým aj na klasických aj na niektorých súčasných autorov). No narážame tu aj na stereotypy západnej kultúry. Tá nie je natoľko „priepustná“ a flexibilná, ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať. Veľakrát som sa rozprávala aj so zahraničnými vydavateľmi. Necítia až takú potrebu zblížovať sa, či kultúrne integrovať „cudzie“ diela. Nevšímavosť voči našej literatúre nemusí pritom vypovedať o nízkej kvalite našej tvorby. Diela „z iného sveta“ („from abroad“ – ako by príznačne povedali Briti) sú pre západnú kultúru zaujímavé skôr ako exotické. Obyčajne nejakou veľmi „vychytenou“ témou (napríklad problém súčasnej migrácie). Nie je to však do budúcnosti neprekonateľný problém. Ale nechcem to viac rozoberať, lebo v tomto rozhovore sa venujeme iným otázkam (takže o tejto téme – možno niekedy nabadúce). Vrátim sa však krátko k problému „spoľahlivosti“ merania testov. Cieľom merania testov PISA zodpovedajú globálnym či globalizačným trendom. Nemeraujú celostne schopnosť čítať, všímajú si najmä tie stránky, ktoré pomáhajú človeku uplatniť sa v systéme informatizovanej spoločnosti. Tiež nedostatočne rešpektujú osobitosti kultúrneho mysle-

nia, mentality či jazyka jednotlivých národov a etník, ktoré sa meraní zúčastňujú. V podstate sú nastavené na spôsob myslenia a vyjadrovania typický pre anglofónne prostredie. Vychádzajú z jeho typického modelu „reading with comprehension“, ktoré síce môžeme preložiť ako čítanie s porozumením, to porozumenie však u Brita a u nás bude reprezentovať trochu odlišný význam. (Je to tiež na samostatnú diskusiu).

■ **Ak pripustíme, že v tomto prípade neexistujú dva metre – ako trebárs pri potravinách, ktoré západné firmy pripravujú inak pre vlastných a inak pre cudzích -, zapojí sa centrum aj do tejto problematiky? Ak áno, máš predstavu, čo urobiť, aby naše deti, chudence, rozumeli tomu, čo čítajú?**

Plánujeme pripraviť vzdelávacie semináre a tiež možno krátke vzdelávacie videofilmky, ktoré by mohli inšpirovať či pedagógov, alebo knihovníkov, rodičov a iných záujemcov, ako možno prekonať úskalía čítania s porozumením podľa spomínaného západného modelu, a pritom nezanedbať to, čo pre rozvoj porozumenia a vnímania pri čítaní potrebujú naše deti.

■ **Vráťme sa k samotnému čítaniu. Je naozaj dôležité, aby dieťa čítalo? Nevieš, aké ty máš spomienky na svoju starú mamu, ja úžasné... bola to obyčajná zrobená dedinská žena, ktorá bez muža vychovala tri deti... dobré deti... čítať som ju však nevidel nikdy a nehovoril by som pravdu, keby som povedal, že bola emočne vyprahnutá či bez morálnych hodnôt, ktoré dieťaťu zdieľa dobrá kniha. Samozrejme, viem, že čítanie kníh má aj pragmatický zmysel, napríklad, že obohacuje detskú slovnú zásobu a tak kultivuje verbálny**

prejav dieťaťa. Lenže poznám aj ľudí, ktorí nielen v detstve, ale i v dospelosti každú voľnú chvíľu držia v ruke knihu a ich prejav, výrečnosť – no hrôza. Ako si to všetko dať dokopy?

Vieš, môj názor i skúsenosť tiež hovorí, že len samotné čítanie nestačí ani k rozvoju slovnej zásoby, ani k získaniu životnej múdrosti a už vôbec nie k mravnému životu. Hoci môže mať na každú úroveň života človeka významný vplyv. Človek je však vzťahová bytosť. Takže vnútorne rastieme nielen s knihou, ale i vo vzťahoch, v komunikácii, v tom, ako si uvedomujeme svoj životný priestor. Napokon aj maličké dieťa si pamätá v prvom rade tie slová, ktoré získalo vďaka emocionálnemu zážitku. A bez vzťahového rozmeru by takéto zážitky ani nedokázalo cítiť.

■ **Vráťme sa ešte k onomu „krízovému stavu čítania“, o ktorom hovorí prezenčný letáčik centra. To, že naše deti nečítajú, vieme spoľahlivo a či len podľa náhodných, odborne pochybných tvrdení tých, ktorí „podnikajú“ v tejto sfére? Nedisponujem žiadnymi overenými údajmi, no som presvedčený, že napr. deti predškolského veku čítajú. Chcem povedať, počúvajú napísané. Šťasti to platí aj o mladšom školskom veku. Paradoxne, ako dieťa postupuje z ročníka do ročníka, prestáva mať záujem o čítanie beletrie. Akoby to bola sama škola + všetko ostatné, čo v dieťati vypestuje rezistenciu na čítanie. Lenže robí to naozaj škola a či samotné knihy, ktoré predkladáme deťom? Čo myslíš? O predškolskom veku som sa už zmienil... bez rozprávky dieťa nezaspí. A neskôr? Spomeňme si na ošial, čo pred rokmi vyvolal Harry Potter. A nielen vo svete, aj u nás. S nadšením si trúfam povedať, že nebolo**

dieťaťa, ktoré by túto knihu nepoznalo. Viem, viem... keby sa tá kniha nestala predmetom megareklamy, vráta ne filmovej, vyzeralo by to pravdepodobne inak. Podstatné však je, že deti Harryho Pottera čítali, možno i tie, ktoré inak knihu do rúk nevezmú. Nestálo by za to zobrať si z toho poučenie? Pravda, reklamu vytvoriť nie je až taký problém. Ale kde vziať na ňu peniaze, keď neraz niet ani na školskú jedáleň? Ešte nedávno si bola členkou Exekutívy IBBY, zúčastňovala si sa konferencií, kongresov... Všade je detská kniha taká drahá ako u nás? Nie je aj to dôvod, prečo naše deti – tie z tých 60% rodín, ktoré v bohatej Európskej únii žijú na hranici chudoby – nečítajú?

To si mi teda nahustil otázky... začnem odzadu. V istých historických obdobiach bola cena kníh porovnateľná s hodnotou domu, a predsa si ľudia našli spôsob, ako sa k čítaniu dostať. Mnohé texty sa stali známymi aj preto, že sa ich ľudia učili naspamäť. Tiež sa širili verejným čítaním, prepisovaním (ja sama som si ako dieťa prepisovala knihy, ktoré sa mi páčili a ktoré by som si nebola mohla natrvalo zohnať). Tiež sa zakladali krúžky, v ktorých si ľudia knihy navzájom vymieňali. Takže sociálne aspekty nemusia byť neprekonateľným problémom. A sú tu navyše knižnice.

Máš pravdu v tom, že v predškolskom období ešte väčšina detí zažije rituál čítania pred spaním. Moja skúsenosť však hovorí, že práve v tomto období sa nie vždy pracuje s deťmi dostatočným spôsobom. Čítanie s rodičmi je vzácnym rituálom, no nie vždy dostatočne podnetným, aby napríklad už od útleho veku vyvážilo vplyv technológií, ktoré výrazne negatívne pôsobia na vnímavosť dieťaťa a usmerňujú jeho spôsob myslenia schematicky. Deti sa tiež málo učia naspamäť. Málo si spieva-

jú, pohybujú sa v prírode, majú nedostatčnú skúsenosť s fyzickým svetom.... to všetko sú dôležité faktory, ktoré ovplyvňujú schopnosť vnímať a rozumieť pri čítaní. Aj keď na prvý pohľad akoby s tým nesúviseli. A to je presne jedna z dôležitých problémových oblastí, ktoré chceme v centre ovplyvňovať.

■ **A keď sme už pri detských knihách, nestálo by za to, aby ministerstvo školstva spolu s ministerstvom kultúry, vytvorili databázu kníh klasickej i modernej slovenskej detskej literatúry, ktorú by mala k dispozícii každá slovenská škola, každá nielen školská knižnica. Čitateľská kultúra nespočíva totiž len v tom, že spoločnosť, v našom prípade detská, číta, dôležité je hlavne, čo číta. Vydavateľstvo Ikar sa pred niekoľkými rokmi pokúsilo, založiť edíciu, v ktorej by vychádzali reprezentatívne knihy slovenskej klasickej a modernej literatúry pre deti a mládež – to najlepšie z najlepšieho, čo by esteticky i eticky kultivovalo detskú osobnosť. Vyšla asi desiatka kníh a – koniec. Po desaťročiach Fučíkových a Jilemnického čitateľských odznakov, klubov mladých čitateľov, pseudodemokratická ulica jednoducho takýto postup neprijala. Predsa v slobodnej spoločnosti každý, i dieťa, má právo slobodne si vyberať, čo chce a čo nechce čítať. A tak sa vyberá. Bez ladu a skladu, poväčšine pozlátko s priemernou až primitívnou ilustračnou výbavou. Prítom – citujem to z tvojej publikácie *V priestore knihy* (BIBIANA – Centrum detskej literatúry, čítania a SK IBBY, 2018, s. 35) – sa v *Právach dieťaťa na čítanie*, ktoré sú súčasťou medzinárodného *Dohovoru o právach dieťaťa* (prijatého UNESCOM v roku 1989), výslovne deklaruje, „že každé dieťa má právo na kvalitnú knihu“. Takže aké nanucova-**

nie, ide o servis, o odporúčanie a je už na škole, na rodičoch, či chcú, aby ich dieťa poznalo to najlepšie, čím slovenská detská literatúra disponuje. Nemalo by sa teda centrum spolu s najlepšimi znalcami slovenskej detskej literatúry stať garantom toho, aby sa aj u nás dodržiavala jedna časť medzinárodného dohovoru o Právach dieťaťa na čítanie?

Práve preto sa zameriavame na hodnotové aspekty literatúry, oceňujeme a propagujeme autorov, ktorí takéto hodnoty prostredníctvom svojej tvorby do literárnej kultúry prinášajú.

■ **Centrum má však už nepochybne pripravený program, čo robiť a ako to robiť. Program zaiste schválený svojím zriaďovateľom MK SR. Mohla by si s ním zoznámiť čitateľov Bibiany a prostredníctvom nej všetkých, čo správu o vzniku takéhoto zariadenia v BIBIANE, medzinárodnom dome umenia pre deti, zaiste privítali?**

Odporúčam čitateľom, aby sledovali webstránku BIBIANY, na ktorej je aktivita centra transparentne propagovaná. Tiež tam budú postupne vkladané textové materiály, vzdelávacie audio a videonahrávky, ktoré nám pomôžu osloviť tých, ktorí sa radi pohybujú vo virtuálnom prostredí alebo nemajú možnosť zúčastniť sa našich podujatí. Okrem toho sme sa my dvaja zhovárali o pravidelnej rubrike v revue Bibiana, prostredníctvom ktorej by centrum mohlo svoje aktivity propagovať či šíriť nové skúsenosti, poznatky, pozorovania medzi odborníkmi a záujemcami o kultúru pre deti a mládež, pre ktorých naša revue Bibiana vychádza už úctyhodných dvadsaťpäť rokov.